

Uit de wurggreep van het traditionele eengezinsappartement

Amsterdams architectenbureau Heren 5 breekt discussie open

Recent onderzoek in Amsterdam laat zien dat gezinnen en de stad een moeizame relatie hebben. Veel gezinnen trekken weg of overwegen dit te doen, zonder dat overigens echt te willen. De stad kan hen echter niet het eengezinsappartement bieden waar anno 2011 behoefte aan is. Maar, het kan ook anders.

Jeroen Atteveld en Bas Liesker van het Amsterdamse architectenbureau Heren 5 kunnen de maten van het typisch Nederlandse eengezinsappartement wel dromen. De stramienmaat is standaard 7,50 meter. Er is een gang met aan beide zijden een slaapkamer, die eindigt in een woonkamer en die woonkamer dient ook als keuken en eetkamer. Plus: er zijn structureel te weinig kamers. “Die eenzijdige indeling van appartementen blijkt grote gevolgen te hebben”, zo zegt Bas Liesker. “We ontdekten dat nadat we eens zijn gaan uitzoeken waarom de laatste jaren eigenlijk juist zoveel gezinnen Amsterdam verlaten. Maar liefst 73% van alle gezinnen heeft een verhuiscens, terwijl ze hier eigenlijk best willen blijven. Ze kunnen hier echter niet iets vinden dat bij hen past. Dat is niet alleen een kwestie van prijs, zo blijkt. We zijn eens gaan kijken waar de schoen wringt en hoe het anders kan. Dat heeft om te beginnen de interesse gewekt van projectontwikkelaars en makelaars. Met name de ontwikkelaars hebben lang gedacht: ‘Wij weten wel wat de mensen

willen’. Dat ligt wel even genuanceerder, weten we nu. Maar ook de gemeente en de plaatselijke politiek kijken met belangstelling mee. Zij beseffen dat gezinnen in de stad belangrijk zijn voor de economie en de sociale samenhang van de stad. Meer gezinnen binnen de stadsgrenzen, dat maakt tal van voorzieningen beter levensvatbaar. Anders verschaalt een stad.”

Oogkleppen

De twee architecten van Heren 5 besloten om tezamen met twee studenten van de Academie van Bouwkunst op zoek te gaan naar mogelijkheden om gezinnen binnen steden – dus niet alleen Amsterdam – een bredere woningkeuze te bieden. Bas Liesker: “We werden daarbij getriggerd door een scène uit de film *Una Giornata Particolare*. Op enig moment zien we de hoofdrolspeelster, Sophia Loren, van kamer tot kamer lopen. Daarbij wandelt ze niet één keer door een gang. Dat zette ons aan het denken. Het deed ons beseffen dat er natuurlijk veel meer mogelijkheden zijn

om ruimtes in te delen. Er is meer dan de Hollandse eenheidsworst. Veel van onze (ex-)stagiaires komen uit landen rond de Middellandse Zee. We hebben hen gevraagd om eens een plattegrond te tekenen van de woning waar zij waren opgegroeid, hoe ze als gezin leefden. Dan doe je aardige vondsten. Zo beschreef een meisje een appartement in Genua dat uitsluitend uit kamers bestaat. Geen enkele gang. De keuken is het centrale punt. Daar wordt gegeten en ruzie gemaakt. En de hal is zo groot als een slaapkamer waar met Kerst de kerststal en kerstboom staan en waar de familie op elkaar wacht als ze uitgaan. Dan ben je dus geen ruimte kwijt aan een soms overbodige gang. Ieder kind had daardoor een eigen kamer. Zo vielen ons de oogkleppen af en zijn we verder gaan denken.”

Vluchtelingen en believers

In het onderzoek van Heren 5 zijn ook vijf Nederlandse gezinnen in Amsterdam gevolgd, elk uit een heel andere klasse en met heel andere woonwensen. “We hebben hun wonen en leven

Maar liefst 73% van alle gezinnen heeft een verhuishwens, terwijl ze hier eigenlijk best willen blijven. Ze kunnen hier echter niet iets vinden dat bij hen past

op foto vastgelegd. Zo krijg je letterlijk en figuurlijk een beeld van waar mensen tegenaan lopen en wat ze prettig vinden. Het ging hier om wat wij ‘believers’ hebben genoemd. Dit zijn mensen die nog wel offers willen brengen om toch maar in de stad te kunnen blijven. Daarnaast onderscheiden we de ‘twijfelaars’, dat is die grote groep van 73%. En er zijn de ‘vluchtelingen’, die zijn al naar bijvoorbeeld Almere gegaan. We hebben de inzichten uit het buitenland en de resultaten van het onderzoek bij de vijf gezinnen vervolgens over elkaar gelegd. Zo kwamen we tot tien punten die volgens ons kunnen leiden tot eengezinsappartementen die voor méér mensen aantrekkelijker zijn dan nu het geval is.”

meer mee kan. Zorg dus dat in collectieve ruimtes meerdere activiteiten mogelijk zijn. Dan kan de racebaan of het poppenhuis op de gang staan en hebben de kinderen een veel kleinere slaapkamer nodig. Een tweede suggestie is: maak appartementen beter geschikt om mee te groeien. Zorg ervoor dat bepaalde muren weg kunnen of juist weer kunnen worden toegevoegd. Nu zijn appartementen te statisch. We hoeven ook niet steeds te denken in de traditionele grote woonkamer met keuken. Dan liever meer kleine kamertjes, met privacy voor ieder gezinslid en een centrale plek. Maar die laatste is dan dus kleiner dan nu vaak het geval is. Heel belangrijk is ook een kwalitatieve buitenruimte. Juist daar ontbreekt het vaak aan. Kinderen

Aanbevelingen

Uit met name de buitenlandse voorbeelden komt de suggestie om te streven naar meer kamers. Bas Liesker: “Laten we eens ophouden met die gangetjes van een meter breed. Daar kun je nou net niets mee, als bewoner. Schrap de gang en maak meer kamers, of maak de gang juist veel breder zodat men er

van verschillende leeftijden hebben een bepaalde actieradius nodig waarin ze zich veilig en vrij moeten kunnen bewegen, om zich goed te kunnen ontwikkelen. Is er buiten meer mogelijk, dan is er binnen minder nodig. Daarom hebben we ook aanbevelingen voor de openbare ruimte gedaan.”

Openbreken

Bij Heren 5 realiseren ze zich terdege dat de problematiek niet eenvoudig en snel is op te lossen. “Het gaat ons er meer om dat alle betrokken partijen zich realiseren dat er zeker mogelijkheden zijn om gezinnen voor de stad te winnen of te behouden. Dat is nodig, want zonder gezinnen zijn steden in alle opzichten armer: minder dynamisch, minder uitgebalanceerd, minder inkomsten. Wij zijn in elk geval begonnen om beter te kijken en te luisteren naar de eindgebruiker. Daar heeft het, achteraf, nog wel eens aan ontbroken. En we zien dat anderen het nu beginnen op te pikken. Gelukkig maar, want er moet echt iets gebeuren.”

Van de studie is een boek gemaakt. De pdf van ‘Het gezin in de stad’ is gratis te verkrijgen door een e-mail te sturen naar het adres van Marjolein de Haan: m.dehaan@heren5.nl.

*Tekst: Henk de Kleine
Beeld: Leonard Faustle*

